

Cultuureducatie doet ertoe!

groeiscenario voor het primair onderwijs in Apeldoorn

Amsterdam, 12 augustus 2005

Petra Reijnhoudt
Wilma Strik

Met medewerking van:
Rento Zoutman

Inhoudsopgave

Samenvatting advies	3
1 Inleiding en achtergrond	5
1.1 De Regeling Versterking Cultuureducatie in het primair onderwijs	5
1.2 Cultuurbeleid in Apeldoorn	5
1.3 Opdracht DSP- groep	6
1.4 Leeswijzer	7
2 Cultuureducatie; de huidige stand van zaken	8
2.1 Algemene gegevens	8
2.2 De financiën	9
2.3 Het belang van cultuureducatie	10
2.4 Het Kunstmenu	11
2.5 Huidige kunst- en cultuuractiviteiten	12
2.6 Huidige overleggen	14
3 Toekomstwensen	15
3.1 Wensen van scholen	15
3.2 Wensen van de culturele instellingen	16
3.3 Wensen van de ondersteunende instellingen	17
4 Conclusies en aanbevelingen	19
4.1 Conclusies	19
4.2 Aanbevelingen	20
5 Mogelijke scenario's en randvoorwaarden	21
5.1 Groeiscenario	21
5.2 Randvoorwaarden	23
5.3 Globaal stappenplan 2005/2006	24
6 Financiering	27
6.1 Budgetten	27
6.2 Kosten	28
6.3 In schema	29
Bijlagen	
Bijlage 1 Gebruikte literatuur en websites	31
Bijlage 2 Gesprekspartners	32
Bijlage 3 Scholen die geld ontvangen uit de Regeling	33
Bijlage 4 Kansen en bedreigingen cultuureducatie Apeldoorn	34
Bijlage 5 De scenario's uit Hart voor Cultuur	36
Bijlage 6 Verslag werkconferentie	37
Bijlage 7 Aanbiedende partijen in Apeldoorn	40

Samenvatting advies

De gemeente Apeldoorn heeft het in het leven roepen van de Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs van het Rijk, de daarbij vrijkomende extra gelden voor flankerend beleid én de veranderende rol van de ondersteunende instelling voor kunst en cultuur, Edu-Art, aangegrepen om zich te bezinnen op het onderwerp cultuureducatie in het primair onderwijs (po) in Apeldoorn. De gemeente gaf adviesbureau DSP-groep opdracht om te bekijken hoe vraag en aanbod op gebied van cultuureducatie in Apeldoorn beter op elkaar aan kunnen sluiten en advies te geven over de organisatie van cultuureducatie in de komende jaren, met daarbij de inzet van scholen, culturele instellingen en ondersteunende instellingen.

Op basis van interviews, een werkconferentie en deskresearch kunnen conclusies en aanbevelingen als volgt samengevat worden:

Zowel de scholen als de instellingen hechten veel belang aan het onderwerp cultuureducatie en achten dit een belangrijk onderdeel van de vorming van kinderen. Aan het huidige activiteitenprogramma, Kunstmenu genaamd, wordt door het overgrote merendeel van de scholen deelgenomen. De opzet en inhoud van dit programma wordt over het algemeen zeer gewaardeerd, evenals het feit dat de scholen zelf niets hoeven te doen aan de organisatie en coördinatie van het programma. Nadeel is dat het soms niet goed aansluit bij de wensen van de scholen. De scholen zijn erg gesteld op Edu-Art als organisatie die het Kunstmenu coördineert en samenstelt. Nadeel is dat men niet geheel onafhankelijk is. De samenwerking tussen scholen en instellingen komt, mede door toedoen van Edu-Art, langzaam op gang en dit wordt door de betrokkenen hogelijk gewaardeerd. Tussen de gemeente en de verschillende instellingen zijn nog nauwelijks meetbare afspraken over hun inzet op gebied van cultuureducatie gemaakt.

Aanbevelingen voor de toekomst:

- 1 Behoud het Kunstmenu.
- 2 Behoud de coördinatiefunctie.
- 3 Bied voorlopers op gebied van cultuureducatie tijdelijke ondersteuning.
- 4 Vergroot geleidelijk de mogelijkheid voor maatwerk binnen het Kunstmenu.
- 5 Vergroot de co-productiemogelijkheden voor scholen en instellingen.
- 6 Organiseer de matching tussen vraag en aanbod op een praktisch niveau beter.
- 7 Maak 'geoormerkte' afspraken met scholen en instellingen over de inzet op gebied van cultuureducatie.
- 8 Maak afspraken met beheerders van de binnenstedse parkeergarages over korting op de parkeertarieven.
- 9 Neem als gemeente duidelijk de regie over dit proces en communiceer regelmatig over gemaakte keuzes en bijbehorende budgetten.

Voorgesteld wordt om in een groeiscenario de verschillende knelpunten en wensen die nu gesignaleerd worden op te lossen. Dat traject wordt mede ingegeven door het feit dat men over het algemeen eigenlijk heel tevreden is over hoe cultuureducatie nu wordt georganiseerd.

Voor het komende schooljaar zou men zich kunnen richten op het maken van afspraken over de coördinatie-functie van het Kunstmenu, het versterken en verbeteren van de verschillende overleggen en het in kaart brengen van de wensen en inzet van alle Apeldoornse scholen op gebied van cultuureducatie door middel van een enquête. Daarnaast kunnen met instellingen afspraken gemaakt worden over hun inzet op dit gebied en kan getracht worden een oplossing voor de veelvuldig genoemde hoge parkeerkosten te vinden. Ook met de scholen moeten afspraken gemaakt worden over hun bijdrage aan het gewenste scenario.

In een volgend schooljaar kan gewerkt worden aan het verder versterken van de vraaggerichtheid van scholen door stimulans van de voorlopers op dit gebied, het communiceren van de resultaten daarvan en kan er een website ontwikkeld worden rondom het onderwerp. Het Kunstmenu kan aangeboden worden op basis van de uitslagen van de enquête onder alle scholen. Ook kunnen dan de afspraken met de instellingen geëffectueerd worden.

In een laatste stap wordt de blik gericht op de scholen die nog niet actief en wordt getracht deze scholen door middel van een communicatietraject alsnog te interesseren. Ook kan dan projectsubsidie worden gegeven aan gezamenlijk ingediende projecten.

1 Inleiding en achtergrond

1.1 De Regeling Versterking Cultuureducatie in het primair onderwijs

Ten behoeve van de stimulering van cultuureducatie in het primair onderwijs heeft het kabinet extra budget ter beschikking gesteld; een bedrag van 4 miljoen in 2004, oplopend tot een bedrag van 22 miljoen in 2007. Wanneer scholen deelnemen aan de 'Regeling Versterking Cultuureducatie in het primair onderwijs' krijgen ze een bedrag van € 10,90 per leerling per schooljaar. Voorwaarde voor toekenning van de gelden is dat de scholen hun visie op cultuureducatie opnemen in het schoolplan en voor de uitwerking van hun visie in concrete activiteiten samenwerken met hun culturele omgeving. Het idee hierachter is dat scholen op die manier cultuur een vaste plek kunnen geven in hun beleid en activiteiten. Dit vindt het ministerie van OCW belangrijk omdat vanaf 2006 (gepland is 1 augustus) voor de scholen de zogenaamde lumpsumfinanciering wordt ingevoerd. Met de invoering van de lumpsum geeft de overheid bestedingsvrijheid aan scholen. Schoolbesturen krijgen een bepaald bedrag en maken zelf uit hoe ze dat besteden. Zo kunnen scholen hun beleid en onderwijs beter afstemmen op de situatie op en rond de school. Wanneer een beleid voor kunst- en cultuureducatie dan al opgenomen is in het schoolplan is er minder kans dat dit onderwerp 'buiten de boot valt'.

Belangrijke partners voor de scholen zijn de gemeenten en (in mindere mate) de provincies. In het kader van het Actieplan Cultuurbereik is afgesproken dat zij een grote rol zullen spelen bij het stimuleren en actief ondersteunen van de basisscholen, zowel bij de ontwikkeling van visievorming als bij netwerkvorming. Op die manier hebben ze mede de zorg voor voldoende cultuureducatief aanbod.

Ook in Apeldoorn is, mede door deze stimulans vanuit het Rijk voor cultuureducatie, de cultuursector volop in beweging. Dit schooljaar zijn er 7 basisscholen¹ die de extra bijdrage van het Rijk krijgen en voor schooljaar 2005/2006 loopt dit op tot 31 scholen. Bij het aflopen van de Regeling hebben naar verwachting alle 82 scholen² voor primair onderwijs in Apeldoorn en omstreken extra budget aangevraagd en ontvangen.

1.2 Cultuurbeleid in Apeldoorn

De nieuwe Regeling heeft gestimuleerd dat scholen, culturele instellingen en ondersteuningsinstellingen nadenken over hun vraag, aanbod, wensen en verwachtingen ten aanzien van cultuureducatie binnen het primair onderwijs. Ook de gemeente Apeldoorn heeft het onderwerp cultuureducatie opgenomen in haar cultuurvisie "Cultuur in Bedrijf, cultuurvisie 2004 –2014" en in haar aanvraag voor extra gelden bij OCW³. Deze extra gelden dienen ingezet te worden voor flankerend beleid van de gemeente.

Noot 1 Zie bijlage 3 van deze rapportage.

Noot 2 Volgens de telling uit de schoolgids 2004/2005. 57 scholen in Apeldoorn, 12 bijzondere scholen en 13 scholen in dorpen en buitengebieden.

Noot 3 Van € 1,= per leerling voor 2005 en € 1,50 per leerling voor 2006. Respectievelijk € 14.412,= en € 21.616,= voor 2005 en 2006.

In haar subsidieaanvraag gaf Apeldoorn aan de nadruk te willen leggen op visieontwikkeling (van de scholen) en concrete afstemming tussen vraag en aanbod van scholen, intermediairs en aanbieders. Ook wil zij een integraal plan cultuureducatie op (laten) stellen en verwacht een duidelijkere rol van de lokale culturele instellingen.

Een ander punt dat op gebied van cultuureducatie speelt in Apeldoorn is de veranderende rol van de provinciale stichting voor ondersteuning van kunst- en cultuureducatie, Edu-Art, die (ook) in Apeldoorn het zogenaamde Kunstmenu coördineert, organiseert en aanbiedt aan de scholen.

De positie van Edu-Art gaat veranderen. De provincie Gelderland, die Edu-Art subsidieert, heeft voor de periode 2004 - 2008 andere prioriteiten geformuleerd: meer nadruk op po en vmbo en het niet-stedelijke gebied. Dat betekende dat ook Edu-Art zich moest herbezinnen op zijn taken. Edu-Art richt zich in de toekomst (schooljaar 2005/2006 is een overgangsjaar) op advies, ontwikkeling, training en evaluatie. Dat betekent dat de coördinatietaken die zij nu uitvoert ten aanzien van het Kunstmenu, niet meer standaard in het aanbod van Edu-Art zitten en op een andere manier ingevuld moeten worden. Ook dit was een reden voor de gemeente om zich te herbezinnen op de aanpak en organisatie van cultuureducatie.

Daarvoor heeft de gemeente ondersteuning gevraagd aan DSP-groep.

1.3 Opdracht DSP- groep

De gemeente wilde van DSP-groep graag een antwoord op de vraag "*Hoe stem je vraag en aanbod op gebied van cultuureducatie goed op elkaar af en hoe organiseer je de praktische afstemming en invulling?*" Het gemeentelijk beleid is daarbij randvoorwaardelijk. Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden was inzicht nodig in een aantal aspecten: wat is de vraag nu? Wat is het aanbod? Hoe komen scholen tot hun keuze van activiteiten? Hoe ervaart men de matching tussen vraag en aanbod? Wat zou men anders willen? Hoe zou men dit kunnen organiseren? Hoe verloopt de financiering nu? Zou het anders kunnen en zo ja, hoe dan?

Om tot een goed advies te komen heeft DSP-groep naast deskresearch⁴ vertegenwoordigers van een aantal scholen, culturele instellingen en ondersteunende organisaties geïnterviewd⁵. Met die informatie is vervolgens een werkconferentie georganiseerd om te trachten inhoud, financiën en organisatie van het kunstmenu van de toekomst helder te krijgen. De op die manier verkregen resultaten leverde de input voor het nu voorliggende advies en stappenplan.

Op basis van het onderzoek wil de gemeente een aantal vervolgstappen zetten:

- komen tot (gemeentelijke) besluitvorming over een gewenst scenario voor de aanpak van cultuureducatie in Apeldoorn;
- structureel borgen van inzet van de lokale cultuurinstellingen in het onderwijs door het maken van (prestatie)afspraken;

Noot 4 Zie bijlage 2

Noot 5 In overleg met de gemeente zijn de gesprekspartners voor dit onderzoek benaderd. Zij vormen een dwarsdoorsnede van de scholen en instellingen binnen Apeldoorn. Na gereedkomen van dit advies zal de gemeente alle betrokkenen bij cultuureducatie in Apeldoorn op de hoogte stellen van de uitkomsten hiervan en ze uitnodigen deel te nemen aan het (nog te bepalen) vervolgtraject.

- maken van afspraken met het onderwijs over hun bijdragen aan het aanbod van cultuureducatie;
- bespreken waar, bij het wegvallen van de coördinatiefunctie van Edu-Art, deze coördinatiefunctie het beste ondergebracht kan worden;
- maken van een sluitende begroting voor cultuureducatie in het primair onderwijs. Uitgangspunt hierbij is het huidige gemeentelijke budget van € 56.000,=, dat nu, via Edu-Art, de bijdrage vormt aan het Kunstmenu, en de actieve inzet van scholen en instellingen.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) beschrijven we eerst de huidige stand van zaken op scholen en instellingen op gebied van cultuureducatie. In het hoofdstuk daarna (hoofdstuk 3) gaan we in op de toekomstwensen van de betrokkenen. Hoofdstuk 4 is gewijd aan conclusies en aanbevelingen en hoofdstuk 5 geeft de globale stappen om richting te geven aan een scenario voor cultuureducatie in Apeldoorn. Hoofdstuk 6 tot slot geeft een overzicht van de financieringsmogelijkheden.

In de bijlagen is een overzicht opgenomen van gebruikte literatuur, geïnterviewden, een overzicht van scholen die budget ontvangen uit de Regeling, de kansen en bedreigingen in Apeldoorn, de drie scenario's uit Hart voor Cultuur, een kort verslag van de werkconferentie en een overzicht van aanbiedende partijen in Apeldoorn.

2 Cultuureducatie; de huidige stand van zaken

Om een goed beeld te krijgen van wensen, verwachtingen en eventuele knelpunten zijn er in mei 2005 gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van het primair onderwijs (po), de culturele instellingen en ondersteuningsorganisaties. Er zijn interviews gehouden met 10 basisscholen (9 respondenten), de twee ondersteunende instellingen Edu-Art en IJsselgroep en met vier aanbieders van cultuurproducten: Markant, Stichting Theaterschool Apeldoorn (STA), Orpheus en Cultuur Onder één Dak Apeldoorn (CODA)⁶.

Doel van deze interviews was om:

- 1 inzicht te krijgen in het huidige aanbod;
- 2 ervaringen en meningen te peilen over het huidige aanbod;
- 3 wensen voor de toekomst van cultuureducatie in het po naar voren te halen, en;
- 4 mogelijkheden voor een toekomstig netwerk in beeld te brengen en verwachtingen over en weer uit te spreken.

In dit hoofdstuk concentreren we ons op de eerste twee punten; in hoofdstuk 3 gaan we in op de laatste twee.

2.1 Algemene gegevens

2.1.1 Algemene gegevens scholen

Het *aantal leerlingen* op de 10 geïnterviewde scholen loopt van 100 tot 500 leerlingen per school. De scholen beschikken gemiddeld over *één docent* op 10 tot 15 leerlingen⁷.

Vier scholen hebben taakuren vrijgemaakt voor de kunstmentor/coördinator. Taak van deze kunstmentor is om als intermediair tussen school en aanbieders op te treden, cultuureducatieve projecten binnen school te initiëren en andere docenten te informeren over aanbod en mogelijkheden. Het aantal taakuren is echter zeer beperkt. Van 1 uur per week tot 5 uur per jaar. Op één school na beschikken de scholen over een of twee kunstmentoren/coördinatoren. Deze 'doen het erbij' of weten niet of ze taakuren hebben voor deze activiteiten.

Zeven scholen hebben (nog) geen kunst- en cultuureducatiebeleid geformuleerd. Van deze scholen zeggen er vijf dat ze ermee bezig zijn of van plan zijn dit in de nabije toekomst te gaan doen. Drie scholen hebben hun beleid geformuleerd.

2.1.2 Algemene gegevens culturele instellingen

Er zijn in totaal vier 'aanbiedende' kunstinstellingen geïnterviewd: Markant, CODA, Orpheus en STA⁸.

Noot 6 Zie bijlage 2 voor een overzicht van geïnterviewden.

Noot 7 Dit zegt echter niets over de beschikbare formatie, maar alleen over het aantal docenten (er werken in het onderwijs veel parttimers).

Noot 8 In bijlage 8 is een uitgebreider overzicht te vinden van aanbieders in Apeldoorn en omstreken.

Markant is het centrum voor kunst- en cultuureducatie in Apeldoorn, CODA (Cultuur Onder Dak Apeldoorn) is een samenvoeging van het Apeldoorns museum (stedelijk en historisch museum), de bibliotheek (inclusief bibliobus en digibus) en het gemeentearchief, en legt een zwaar accent op de cultuureducatieve doelstelling; Orpheus is de schouwburg van Apeldoorn en STA is de Stichting Theaterschool Apeldoorn.

CODA en Markant zijn de grootste aanbieders van cultuureducatieve activiteiten. Zij werken op grote schaal samen met Apeldoornse scholen (tussen de 90 en 100% van de scholen), hetzij in het Kunstmenu, hetzij op individuele basis, vraaggestuurd. CODA heeft ongeveer 170 vaste medewerkers en veel vrijwilligers, Markant is een actieve deelnemer aan het brede schoolnetwerk dat binnen Apeldoorn reeds rondom 6 scholen bestaat.

Het aanbod van STA is deels overlappend met dat van Markant (dans en theater) en deels onderscheidend anders. STA heeft een kleinere, platte organisatie met wat minder 'tentakels' in het Apeldoornse cultuurleven. Zij nemen wel deel in het Kunstmenu. Orpheus is de stedelijke schouwburg, met een eigen aanbod dat minder op scholen is gericht en meer op ouders met kinderen in het algemeen. Zij hebben nog weinig aandeel in het Kunstmenu.

2.1.3 Algemene gegevens ondersteunende instellingen

IJsselgroep en Edu-Art zijn ondersteunende instellingen. IJsselgroep is de onderwijsbegeleidingsdienst voor de regio Apeldoorn en heeft in dat kader contacten met bijna alle scholen in Apeldoorn (75 scholen) op het gebied van alles wat met het onderwijs te maken heeft. IJsselgroep heeft onder andere een training voor scholen verzorgd om tot een visie op cultuureducatie te komen. Zij kennen het onderwijs van binnenuit en hebben een vertrouwensrelatie met veel scholen.

Edu-Art is de provinciale stichting ondersteuning kunst- en cultuureducatie voor regio Gelderland en coördineert tot op heden het Kunstmenu. Zij werken daarin samen met 60 van de 82 basisscholen in Apeldoorn. Daarnaast ontwikkelt Edu-Art ook projecten, al of niet in samenwerking met de instellingen. Dat maakt ze eigenlijk een concurrent van de instellingen omdat er zo een spanning ontstaat tussen de distributie van activiteiten en het zelf organiseren van activiteiten.

2.2 De financiën

Alle organisaties is gevraagd naar hun financiële mogelijkheden en de manier waarop ze deze financiën inzetten voor cultuureducatie.

Alle scholen noemen als het *beschikbare budget voor kunsteducatie* de subsidie van € 3,50 per leerling (de LONDO-middelen. Voor scholen die dit jaar al profiteren van de regeling aangevuld met € 10,90 per leerling). Een enkele school vult dit budget aan uit eigen middelen. Uit het beschikbare budget moeten de scholen zowel de activiteit als de organisatie eromheen financieren. Scholen doen daarnaast regelmatig een beroep op ouders (ouderraad/rommelmarkt/directe bijdrage) voor aanvullende financiering of zoeken naar creatieve mogelijkheden op de eigen begroting.

Alle geïnterviewde culturele instellingen worden gesubsidieerd door de gemeente. Tot nu toe zijn er echter slechts summiere afspraken gemaakt in relatie tot cultuureducatie, vooral gericht op het bereik van het aantal leerlingen. Het ligt in de bedoeling om vanaf 2006 met alle partijen afspraken te maken over de inzet van gelden voor cultuureducatie.

Orpheus heeft geen aparte post op de begroting voor cultuureducatie. Ze hebben wel ambitie in deze richting maar deze is nog niet gerealiseerd, deels doordat de organisatie nog volop in beweging is na de reorganisatie. *STA* heeft ontwikkelingsgeld voor een aantal jaren ontvangen. Er is geen apart budget voor de ontwikkeling van nieuwe cultuureducatieconcepten; in dit opzicht is het Kunstmenu voor *STA* echt een uitkomst. Men werkt verder met projectsubsidies en probeert door het houden van workshops extra inkomsten te verwerven.

De financiële mogelijkheden voor *CODA* blijven de komende jaren hetzelfde. Er is niet bezuinigd op cultuureducatie, maar er is beperkt ruimte om nieuwe concepten te ontwikkelen. Het huidige aanbod weerspiegelt ongeveer wat mogelijk is op dat vlak. Scholen zijn wel 2x zoveel gaan betalen voor een lesuur *CODA*, maar toch moet er dan nog bijgelegd worden.

Markant haalt 30% van haar financiën uit eigen inkomsten. Financieel is er eigenlijk niet voldoende geld om meer programma's te ontwikkelen voor de scholen; dat moet betaald worden uit het doen van projecten of uit het Kunstmenu van Edu-Art of vanuit specifieke budgetten (bijvoorbeeld voor de Brede School).

Voor wat betreft de ondersteunende instellingen moeten, door de geplande lumpsumfinanciering en, in het geval van Edu-Art, door gewijzigde prioriteiten van provincie en Rijk, zowel Edu-Art als IJsselgroep commerciëler gaan werken en een deel van hun inkomsten zelf 'uit de markt' zien te halen.

2.3 Het belang van cultuureducatie

Docenten en betrokkenen bij cultuureducatie van de culturele instellingen waarderen cultuureducatie vaak om de effecten die het heeft op andere terreinen van het leren, zoals bijvoorbeeld op samenwerking, uitdrukkingsvaardigheid, gemeenschappelijke beleving, enz. Door middel van kunst en cultuur leren kinderen op een andere manier kijken naar de wereld om hen heen, doen nieuwe ervaringen op en treden buiten de beschermde wereld van school of thuis. Kunst is daarmee niet alleen een doel op zich (leerlingen kennis laten maken met de verschillende kunst en cultuurdisciplines en zo werken aan culturele 'geletterdheid' of talentontwikkeling) maar ook een middel om bijvoorbeeld hun creativiteit en expressie te ontwikkelen en te leren gezamenlijk plezier te beleven.

Zowel de scholen als de instellingen in Apeldoorn hechten veel belang aan het aanbieden van kunst- en cultuuractiviteiten aan leerlingen van het primair onderwijs. Bijna eensgezind noemt men de volgende aspecten van belang:

- 1 Kunst- en cultuureducatie biedt mogelijkheden binnen het onderwijs om op een andere manier leerdoelen te bereiken en sluit aan bij het eigentijdse onderwijs waarbij men inspeelt op de meervoudige intelligentie en de verschillende leerstijlen van kinderen zoals Kolb deze formuleert⁹.

Noot 9 Kolb onderscheidt de doener, die vooral wil ervaren; de bezinner, die wil waarnemen en

- 2 Het maakt het mogelijk om verbindingen te leggen tussen disciplines en vakgebieden en zorgt voor een evenwichtige en 'rijke' ontwikkeling van de leerling; daarbij is het van belang om kinderen actief deel te laten nemen;
- 3 Kunst- en cultuuronderwijs zorgt voor een verbinding tussen binnen en buiten de school; zij leren met een bredere blik naar de wereld om hen heen te kijken en leren deze met een 'open mind' tegemoet te treden.
- 4 Cultuureducatie verdient een structurele inbedding in het onderwijs, zowel in het curriculum als in de vaardigheden van docenten.

2.4 Het Kunstmenu

Van de 82 basisscholen in Apeldoorn doen er op dit moment (schooljaar 2004/2005) 60 mee aan het Kunstmenu. Het Kunstmenu is een samenhangend activiteitenprogramma waarbij kinderen tijdens de acht jaar dat ze op de basisschool zitten kennis maken met verschillende kunstdisciplines: muziek, dans, beeldende kunst, drama, literatuur, erfgoed en audiovisueel. Elk jaar komt elke klas minstens één keer in contact met één van de disciplines binnen de kunst- en cultuur, door middel van voorstellingen, projecten in de klas of bezoeken aan musea.

Het Kunstmenu wordt jaarlijks georganiseerd, gecoördineerd en aangeboden door Edu-Art. Edu-Art doet voorstellen voor één schooljaar en biedt dit aan aan clusters van scholen. Er zijn zeven clusters, met elk 3 tot 14 scholen. Vanuit elke school neemt een vaste cultuurcoördinator deel aan voorbereidend en evaluerend overleg over het aanbod van dat schooljaar. Dat overleg is vooral gericht op organisatorische zaken.

De scholen bepalen zelf of ze al of niet in zee gaan met (een deel van) het aanbod van Edu-Art of 'losse' activiteiten afnemen van culturele instellingen of andere aanbieders van cultuureducatieve activiteiten.

Via het Kunstmenu worden dit schooljaar 12.615 leerlingen bereikt. 2.185 leerlingen worden niet bereikt. Dat betekent een bereik van 85% van de leerlingen. Gemiddeld kost een activiteit uit het Kunstmenu per leerling € 5,84. Daarvan wordt € 2,= per leerling door de scholen bijgedragen. De gemeente Apeldoorn subsidieert het Kunstmenu voor € 56.589,= per jaar.

2.4.1 De doorlopende leerlijn

Zowel de scholen als de instellingen werd gevraagd naar het begrip doorlopende leerlijn en de manier waarop men deze vormgeeft binnen het cultuuronderwijs. Daarbij verstaan wij¹⁰ onder een doorlopende leerlijn de manier waarop leerlingen voor een bepaald vak gedurende hun schoolloopbaan van een beginniveau tot een examenniveau komen. Praktische en theoretische leerstof bouwt steeds voort op eerder aangeboden stof. Door kunst en cultuur aan te bieden vanaf de eerste klas tot aan het eindexamen (in oplopende mate van complexiteit en van 'ondergaan' naar 'zelf doen en zelf maken') ontstaat een doorlopende leerlijn cultuur.

Alhoewel alle betrokkenen aangaven een doorlopende leerlijn belangrijk te vinden, verstonden sommige instellingen en scholen iets anders onder door-

overdenken; de beslisser die zelf actief wil experimenteren en de denker, die graag analyseert en abstract denkt.

Noot 10 Volgens de definitie van cultuurplein.nl.

lopende leerlijn dan anderen. De uitleg varieerde van 'voor elke leeftijdsgroep een activiteit per jaar' tot de definitie zoals deze hier boven is geschetst. Daarbij gaat het in de onderbouw vooral om ervaringen opdoen en 'kennis laten maken met' en in de bovenbouw om actief te leren en naar instellingen toe te gaan, om te beginnen naar de culturele instellingen in de directe omgeving van de leerlingen.

De doorlopende leerlijn in relatie gebracht met het Kunstmenu betekent dus dat de ene school dik tevreden is (want er wordt immers elk jaar 'iets' georganiseerd voor elke groep) maar het voor de andere school een soort minimumniveau is.

2.4.2 Waardering van het Kunstmenu door de scholen

Het overgrote merendeel van de scholen waardeert het Kunstmenu zeer. Alle kunstdisciplines komen aan bod, elk jaar is er voor elke groep een activiteit, het niveau van het aanbod is over het algemeen prima en de scholen vinden het uitstekend dat 'alles' voor ze geregeld wordt en ze niet zelf een programma hoeven te maken.

Nadelen zijn er echter ook: er is weinig keuzemogelijkheid, de scholen zitten 'vast' aan het aangeboden programma en hebben weinig invloed op inhoud en kwaliteit van het aanbod. Soms sluit het programma bovendien niet aan bij leeftijd, doorlopende leerlijn of niveau van de leerlingen of bij het schoolprogramma.

De nadelen vallen echter in het niet bij het overduidelijke enthousiasme dat de scholen tentoonspreiden ten aanzien van het Kunstmenu.

2.5 Huidige kunst- en cultuuractiviteiten

2.5.1 Activiteiten van de scholen

Alle geïnterviewde scholen maken gebruik van (onderdelen van) het Kunstmenu. Daarnaast verzorgen de scholen zelf een programma in de school, met name in projectvorm, meestal geconcentreerd rond feestdagen¹¹, seizoenen of feestelijke gebeurtenissen rondom de school. Wanneer men extra budget heeft om, naast Kunstmenu en het eigen programma, een activiteit te ondernemen, worden de kunstprojecten van CODA genoemd, de podiumdagen van Orpheus en de samenwerking met de bibliotheek in het kader van de kinderboekenweek. Verder worden, met name voor de bovenbouwgroepen, excursies georganiseerd naar Krölller Müller, 't Loo, het Rijksmuseum en het Muiderslot. De scholen zijn over het algemeen tevreden over de omvang van het aanbod.

Scholen integreren over het algemeen kunst en cultuur in de 'geijkte' creatieve vakken tekenen, handvaardigheid, muziek, spel, het bevorderen van taalgebruik en wereldoriëntatie.

Incidenteel wordt op school gewerkt met stagiaires van de kunstacademie en/of volgen docenten workshops om de eigen vaardigheden op het gebied van cultuureducatie te vergroten.

Noot 11 Zoals Sinterklaas. Dit is wat de wetenschapper Haanstra 'schoolkunst' noemt.

2.5.2 Activiteiten van de culturele instellingen

De geïnterviewde culturele instellingen participeren, afgezien van Orpheus, in het Kunstmenu. Dat maakt het voor hen en de scholen mogelijk om op een goedkope manier met elkaar in contact te komen.

Daarnaast hebben ze alle vier het reguliere 'eigen' aanbod en is het mogelijk om maatwerk te leveren wanneer een school een specifieke vraag heeft. Dit is bij de grotere instellingen beter te realiseren is dan bij de kleinere¹². Markant heeft bijvoorbeeld het project Markante Beelden, klassenconcerten, theaterlessen, danslessen en een project voor digitale beeldbewerking. STA biedt ook theater-, dans en voorstellingsprojecten aan. CODA neemt als basis de eigen tentoonstellingen en activiteiten en ontwikkelt daarnaast voor de scholen incidenteel specifieke projecten. Zo nu en dan (wanneer het meerwaarde heeft voor CODA) wordt er samengewerkt met andere instellingen. Bij het opzetten van structurele projecten wordt altijd input gevraagd vanuit de scholen. Orpheus doet niet speciaal iets voor de scholen, maar voor ouders met kinderen.

2.5.3 Activiteiten van de ondersteunende instellingen

IJsselgroep richt zich op educatieve dienstverlening en opleidingen voor scholen (po en vo) en gemeenten in het algemeen. Daarbij sluiten ze aan bij actuele onderwerpen. In het kader van de 'Regeling versterking cultuureducatie' hebben ze recentelijk een traject begeleid voor een aantal scholen om hen te begeleiden bij het maken van een visie op cultuureducatie. Ter ondersteuning van de scholen wordt er daarnaast een gidsje uitgegeven met een overzicht van alle aanbiedende partijen op gebied van cultuureducatie en hun aanbod daarin. IJsselgroep heeft ook een uitgebreide bibliotheek met leermethoden en studiemateriaal, te raadplegen door externen.

Edu-Art heeft vier kernactiviteiten, te weten advisering, ontwikkeling, training en evaluatie op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Tot op heden coördineert Edu-Art daarnaast het Kunstmenu in Apeldoorn en ontwikkelt daarnaast zelf aanbod voor de scholen, in samenwerking met de culturele instellingen. Zij hebben veel kennis en deskundigheid op deze gebieden. Zij zien het als hun taak om scholen de ogen te openen over wat je met cultuureducatie kunt doen.

2.5.4 Vraaggericht werken

Een van de problemen die veelvuldig naar voren komt uit de interviews is dat vraag en aanbod niet goed op elkaar aansluiten. De scholen hebben commentaar op het niveau en het aanbod van het Kunstmenu, maar slagen er tegelijkertijd (nog) niet goed in om aan te geven wat ze dan wél willen, voor welke leeftijdsgroepen en welk niveau. Zij geven echter tegelijkertijd aan dat ze niet zoveel vraag hebben en het prettig vinden te kunnen kiezen uit het voorliggende aanbod.

De instellingen op hun beurt kunnen vanuit de opbouw van hun organisatie wel vraaggericht werken, maar kunnen soms niet goed wijs worden uit de vraag van de school en hangen bovendien een fors prijskaartje aan dit

Noot 12 Deze hebben minder docenten met meer 'kleine' contracten.

maatwerk. Zij zijn dus vooralsnog erg blij met de mogelijkheid die het Kunstmenu biedt om met de scholen in contact te komen.

Gevraagd naar hun mogelijkheid om vraaggericht te werken geeft Edu-Art aan zich vooral te zien in de rol van meedenker, zowel voor de scholen (provinciaal) als voor het 'instituut' Kunstmenu. Zij richten zich echt op hun rol van adviseur van de scholen.

IJsselgroep geeft aan vraaggericht te kunnen werken op gebied van cultuureducatie, maar binnen de kaders van hun huidige budgetten. Ze proberen wel iedere keer te vernieuwen en in te spelen op nieuwe vragen.

2.6 Huidige overleggen

Omdat de 'Regeling' niet nieuw is (start 2004/2005) zijn er in Apeldoorn al een aantal initiatieven ontplooid om de communicatie en het overleg tussen instellingen en scholen op te starten. Edu-Art is initiatiefnemer van een tweetal overleggen:

- 1 het overleg dat eind 2004 is opgestart tussen de verschillende culturele instellingen, de gemeente, IJsselgroep en Edu-Art om over de toekomst van het Kunstmenu te praten; Edu-Art zit dit overleg voor;
- 2 en het al langer bestaande overleg tussen Edu-Art en de 7 clusters van scholen om periodiek over het Kunstmenu te praten.

Ad. 1: De vier geïnterviewde kunstinstellingen zijn allen deelnemer aan het eerste overleg. Over het algemeen waarderen ze dit overleg en de aanwezigheid van de andere overlegpartners, omdat het de mogelijkheid biedt uit te wisselen wat ieders aanbod is en eventuele knelpunten te bespreken. Wel geeft bijvoorbeeld STA aan dat het overleg erg veel deelnemers heeft, met even zovele agendapunten wat het overleg niet erg doelgericht maakt. Markant betreurt het dat de scholen geen deelnemer zijn aan dit bredere overleg. STA en CODA geven aan soms last te hebben van het feit dat de instellingen in concurrentie met elkaar opereren. CODA geeft aan de status van het huidige netwerk niet duidelijk te vinden en soms moeite te hebben met Edu-Art als organisatie vanuit praktisch en logistiek oogpunt. Daarnaast zijn sommige instellingen niet vertegenwoordigd.

IJsselgroep heeft veel contacten met de scholen afzonderlijk en heeft zoals gezegd het visietraject begeleid voor 5 scholen, maar is verder nog niet heel actief betrokken bij het cultuureducatieveld en de netwerken die daar rondom Edu-Art zijn ontstaan. Zij zijn geen deelnemer aan het overleg tussen Edu-Art en de scholen en geven aan een echte gemeentelijke infrastructuur te missen en de legitimatie te missen voor Edu-Art als organiserende instelling van dit overleg.

Ad.2: Dit overleg vindt twee keer per jaar plaats; één keer om het Kunstmenu voor het komende schooljaar te presenteren aan de scholen en één keer om het jaar te evalueren. Voor het grootste deel van de scholen voldoet dit overleg goed. Er zijn echter ook scholen die het overleg te schools vinden (het is eigenlijk geen overleg maar een presentatie; wijzigingen in het programma zijn nauwelijks mogelijk) en te weinig op de inhoud van het aanbod gericht. Het directe contact met de instellingen wordt gemist.

3 Toekomstwensen

In hoofdstuk 2 hebben we een schets gegeven van de huidige stand van zaken op gebied van cultuureducatie. Wat doet men, wat is er geregeld aan overleg, hoeveel financiën heeft men, etc.

In dit hoofdstuk kijken we vooruit. We schetsen een beeld van wat men inhoudelijk zou willen, welke ondersteunende structuur men zou wensen en welke randvoorwaarden ingevuld zouden moeten worden.

3.1 Wensen van scholen

In de gesprekken met de scholen is voornamelijk gepraat over de situatie in Apeldoorn en hoe deze verbeterd zou kunnen worden. Daarbij is niet specifiek gevraagd naar de scenario's uit het rapport 'Hart_d voor cultuur'. Deze scenario's hebben we wel tijdens de werkconferentie gebruikt om de deelnemers aan de conferentie te stimuleren na te denken over cultuureducatieve scenario's voor Apeldoorn. Van de drie groepjes was er toen eigenlijk geen groepje dat volmondig koos voor één van de scenario's¹³. Daarom komen ze onderstaand ook niet expliciet terug in de toekomstwensen van de scholen.

3.1.1 Inhoudelijke wensen / de positie van het Kunstmenu

Eigenlijk hebben de respondenten vanuit de scholen niet zo heel veel nieuwe wensen op het gebied van de inhoud. Het merendeel (7 scholen) wil het Kunstmenu handhaven en vindt dat alle *disciplines* gedurende de schoolcarrière van de leerling aan bod dienen te komen. Daarbij hebben ze, in aflopende volgorde van populariteit, voorkeur voor muziek, dans, beeldende kunst, drama, erfgoed, literatuur en audiovisueel. Zoals eerder geschreven hebben de meeste scholen nog geen visie op cultuureducatie geformuleerd en integreren cultuureducatieactiviteiten vaak in de schoolvakken tekenen, muziek, wereldoriëntatie etc.

Daarnaast heeft men behoefte aan een overzichtelijk aanbod van de culturele instellingen waaruit men wil kunnen kiezen wanneer er budget over is. Genoemde voorkeur voor *activiteiten* zijn gastlessen (en/of kunstenaar in de klas) (5x genoemd), projecten door leerkrachten zelf (3 x genoemd) en kunstroutes. Als incidentele activiteit wil men zo nu en dan naar de bioscoop, het museum of een voorstelling of concert bezoeken.

De onderbouw wil men liever niet te ver van school kennis laten maken met kunsteducatie. Voor de bovenbouw vindt men het belangrijk dat zij kunst- en cultuurinstellingen bezoeken.

In de toekomst zou men graag willen dat aan de nadelen van het Kunstmenu tegemoet wordt gekomen, dat wil zeggen dat het meer keuze mogelijkheden biedt in aanbod en het niveau van de aangeboden activiteiten. Daar wil men echter niet heel veel meer tijd aan kwijt zijn; de opzet moet in principe hetzelfde blijven en daarnaast heeft men behoefte aan een gebundeld

Noot 13 Zie verder bijlage 6.

aanbod van de culturele instellingen. De wens van de gemeente om meer met lokale instellingen te werken onderschrijft men, mits het kwaliteitsniveau gehandhaafd blijft.

3.1.2 Wensen ten aanzien van de organisatie en andere partijen

De meeste scholen vinden het in ieder geval noodzakelijk dat er één coördinator en één aanspreekpunt is die vraag en aanbod bij elkaar brengt. Zij geven vooralsnog de voorkeur aan Edu-Art als coördinatiepunt voor het Kunstmenu. Zelf hebben ze niet de tijd en de expertise in huis om een goed aanbod samen te stellen, terwijl ze het van groot belang vinden dat de huidige structuur in ieder geval behouden blijft.

Een goede tweede in de rol van coördinator cultuureducatie zou de gemeente zijn. De scholen vinden het in ieder geval van belang dat de coördinatie van een Kunstmenu bij een *onafhankelijke partij* wordt neergelegd. IJsselgroep (OBD) ziet men niet direct als oplossing omdat deze tot nu toe geen expertise heeft opgebouwd op dit terrein. Als mogelijke andere kandidaat wordt een paar maal Markant genoemd, maar hier zouden dan wel een aantal strikte voorwaarden aan verbonden moeten worden (over onder andere weer die onafhankelijkheid).

3.1.3 Wensen ten aanzien van de randvoorwaarden (geld, locaties, vervoer)

De financiering van een gewenst programma wordt als belangrijk knelpunt ervaren. Ondanks de toename van het budget voor cultuureducatie (bij de scholen die al in de Regeling vallen) moeten scholen zichzelf beperkingen opleggen. Van de € 3,50 per leerling wordt nu € 2,= per leerling besteed aan het Kunstmenu. Een belangrijk financieel struikelblok daarnaast vindt men de vervoerskosten en het parkeergeld. Dit slokt een groot deel van het activiteitengeld op. Op dat gebied zouden de scholen graag een bijdrage of een oplossing van de gemeente zien.

3.2 Wensen van de culturele instellingen

3.2.1 Wensen ten aanzien van de inhoud

De culturele instellingen hebben de wens in de toekomst méér vraaggericht te werken voor de scholen binnen de mogelijkheden die hun eigen organisatie hen biedt én binnen het Kunstmenu. Het Kunstmenu moet volgens hen ook behouden blijven. Struikelblok daarbij is dat de kosten voor een specifiek, uniek project, vaak niet te dragen zijn voor de scholen en dat de instellingen slechts mondjesmaat nieuwe projecten op kunnen starten wegens opstartkosten of onzekerheid over de afname garanties. Ook aan het feit dat de scholen tot nu toe nog niet goed hun vraag konden formuleren zou gewerkt moeten worden.

3.2.2 Wensen ten aanzien van de organisatie

De aansluiting tussen instellingen en scholen ontbreekt nu nog voor het grootste deel. De instellingen vinden het heel belangrijk de scholen veel meer te betrekken in het toekomstige netwerk en geven aan dat de scholen

cruciaal zijn in zo'n netwerk. Daarnaast moeten er meerdere culturele partijen/instellingen betrokken worden bij dit netwerk; het moet dus vollediger. Edu-Art en/of IJsselgroep zouden betrokken moeten worden wanneer ze een duidelijke rol hebben en dan één duidelijk aanspreekpunt bieden. Dat is één van de wensen van de instellingen. De ondersteunende instelling (die ook het Kunstmenu moet organiseren) moet verder vooral een onafhankelijke positie bekleden en niet gelieerd zijn aan één van de andere instellingen of zelf activiteiten aanbieden. Markant heeft wel belangstelling voor deze positie.

3.2.3 Randvoorwaarden

Ook bij de instellingen geldt: men wil graag van alles doen, maar heeft weinig tot geen budget om actiever dan nu te worden op het gebied van cultuureducatie.

3.3 Wensen van de ondersteunende instellingen

3.3.1 Wensen ten aanzien van de inhoud

Het is al een aantal keren genoemd: een betere vraagformulering van de scholen over wat ze precies willen voor wie en voor welk niveau zou helpen om als ondersteunende organisatie goed in te kunnen spelen op de vraag. Daarnaast zouden de ondersteunende instellingen een actievere houding van de scholen willen bij het bepalen van de inhoud van het cultuureducatieve aanbod en zouden op z'n minst een cultuurcoördinator op elke school willen zien.

3.3.2 Wensen ten aanzien van de organisatie

Edu-Art zou graag een netwerk van school-cultuurcoördinatoren organiseren en faciliteren, een echt inhoudelijk gericht netwerk dus. Daarnaast zouden zij graag meer vanuit één loket met de scholen communiceren, in overleg met de instellingen. Alle instellingen zouden dus ook nog vertegenwoordigd moeten zijn in een netwerk. Last but not least moet er een verbindend netwerk zijn tussen scholen en instellingen, dat bijvoorbeeld 2x per jaar afstemt.

Ook IJsselgroep geeft aan dat de scholen veel nadrukkelijker betrokken moeten worden bij de huidige overleggen, maar realiseert zich terdege dat 'het' onderwijs niet bestaat (te veel scholen en lagen). Daarover zou zij graag een uitspraak krijgen van de scholen: op welke manier willen de scholen in Apeldoorn het contact met elkaar en de aanbieders en ondersteuners onderhouden? IJsselgroep ziet als mogelijke vorm voor het netwerk een 'dynamisch' netwerk, met periodieke veranderingen erin (vooral op gebied van scholen) en de instellingen als constante factor. Door een website of een digitaal systeem kun je dit netwerk opzetten en faciliteren. Zowel Edu-Art als IJsselgroep hebben belangstelling voor de rol van coördinator cultuureducatie.

3.3.3 Wensen ten aanzien van de randvoorwaarden

Het wordt eentonig: ook hier is het geld struikelblok om veel nieuwe activiteiten te ontplooiën op gebied van cultuureducatie.

4 Conclusies en aanbevelingen

Nadat we in hoofdstuk 2 en 3 besproken hebben wat de stand van zaken is ten aanzien van cultuureducatie in Apeldoorn en welke wensen de geïnterviewden hebben voor de toekomst is het nu tijd om een aantal conclusies te trekken.

De belangrijkste conclusie die we op basis van het onderzoek kunnen trekken is wel dat de mening van scholen en instellingen niet heel ver uit elkaar liggen voor wat betreft hun wensen en toekomstverwachtingen ten aanzien van cultuureducatie. Ook verheugend is dat er al verschillende overleggen zijn opgestart om over de inhoud en organisatie van het onderwerp te praten. Het begin van een nieuwe structuur ligt er dus al. In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste conclusies samen en koppelen die aan aanbevelingen.

4.1 Conclusies

Inhoudelijke conclusies:

- alle betrokkenen zien cultuureducatie als een belangrijk onderdeel van het leertraject van kinderen, zowel als doel op zich als als middel;
- het merendeel van de geïnterviewde scholen heeft echter nog geen visie op cultuureducatie geformuleerd; dat maakt het moeilijk om goed te formuleren waar ze precies behoefte aan hebben;
- het 'vraaggericht' werken is bij de geïnterviewden wel een thema, maar de meeste scholen hebben er nog geen actieve uitwerking aan gegeven;
- de scholen zijn tevreden over het bestaan en het aanbod van het Kunstmenu; alle scholen nemen in meerdere of mindere mate deel eraan en vinden het prettig dat ze niet veel meer hoeven te doen dan 'consumeren';
- geïnterviewden vinden het belangrijk dat alle cultuurdisciplines aan bod komen binnen het kunst- en cultuuronderwijs;
- de variatie en keuzemogelijkheden binnen het Kunstmenu ervaart men vaak echter als knellend of niet passend bij niveau van de leerlingen of de tijd van het jaar; men heeft behoefte aan meer keus;
- drie van de vier geïnterviewde instellingen hebben een aanbod dat zich specifiek richt op scholen en/of kunnen maatwerkprojecten bieden; zij zijn kwalitatief toegerust op hun taak om cultuureducatieve activiteiten aan te bieden;
- de wens van de gemeente om de Kunstmenu-activiteiten meer met plaatselijke instellingen 'in te vullen' wordt breed gedragen;

Ten aanzien van de interne organisatie:

- scholen hebben zeer beperkte of geen taakuren voor het invullen van het cultuurmentoraat; meestal doen de geïnterviewde docenten het werk 'erbij'; men zit niet te wachten op taakverzwarende;
- voor de kleinere instellingen is het organiseren van een maatwerkproject voor scholen moeilijk te regelen en/of financieel risicovol;

Ten aanzien van samenwerking en coördinatie:

- de instellingen binnen Apeldoorn weten elkaar op zich goed te vinden binnen het kader dat het overleg met Edu-Art hen biedt. Nadeel aan dit overleg is dat het te vrijblijvend is, de status en de doelstelling onvol-

doende helder is en dat de organisaties soms te veel in concurrentie met elkaar opereren;

- samenwerking tussen scholen en instellingen is er nu nagenoeg niet; dit wordt door alle betrokkenen als een omissie gezien;
- er zijn verschillende culturele instellingen die de ambitie hebben om de coördinatorfunctie van Edu-Art over te nemen;
- iedereen is het er wel over eens dat de coördinatorfunctie voor het Kunstmenu bij een onafhankelijke partij neergelegd moet worden; een partij die niet tegelijkertijd aanbieder van activiteiten is;
- de gemeente wordt als de partij gezien die duidelijk regie moet voeren over zowel de scholen als de instellingen; dit moet zeker in de overgangperiode gebeuren;
- de instellingen verwachten van de scholen dat zij steeds beter in staat zullen zijn om hun vraag op het gebied van cultuureducatie te formuleren en daar ook aan zullen werken.

Ten aanzien van de financiën:

- ondanks de extra gelden vanuit de Regeling vinden scholen het moeilijk om een goed programma samen te stellen; het meeste budget gaat op aan het Kunstmenu, maatwerk projecten zijn prijzig en de hoge parkeer- en vervoerskosten vormen een struikelblok;
- voor de culturele instellingen op hun beurt is het ontwikkelen van (eenmalige) maatwerkprojecten voor de scholen vaak niet kostendekkend uit te voeren; specifiek budget voor het ontwikkelen van maatwerkprojecten ontbreekt;
- ook de ondersteunende instellingen hebben wel ambitie maar (in de toekomst) geen financiën (meer) om coördinerende taken op zich te nemen;
- diverse geïnterviewden verwachten van de gemeente een heldere uitspraak en keuze ten aanzien van de financiën rond cultuureducatie.

4.2 Aanbevelingen

- 1 Behoud het Kunstmenu ook in de toekomst en maak over de financiering en afname ervan afspraken met scholen en aanbieders.
- 2 Behoud de coördinerende functie en vraag offertes aan voor de invulling hiervan in de toekomst.
- 3 Biedt 'voorlopers' op gebied van cultuureducatie bij de scholen tijdelijk extra ondersteuning en breng deze taak onder bij de coördinator.
- 4 Vergroot geleidelijk de mogelijkheid tot 'maatwerk' binnen het Kunstmenu.
- 5 Vergroot de co-productiemogelijkheden voor scholen en instellingen buiten het Kunstmenu en stel hier eventueel extra projectsubsidie voor beschikbaar.
- 6 Organiseer een betere matching van vraag en aanbod op een praktisch niveau.
- 7 Maak 'geormerkte' afspraken met culturele instellingen over hun inzet op gebied van cultuureducatie.
- 8 Zoek naar mogelijkheden om parkeer- en vervoerskosten voor de scholen te verminderen.
- 9 Neem als gemeente de regie over dit gehele proces en communiceer regelmatig over gemaakte keuzes en bijbehorende budgetten.

5 Mogelijke scenario's en randvoorwaarden

5.1 Groeiscenario

Het is goed om te constateren dat er al heel wat gebeurt op gebied van cultuureducatie in Apeldoorn. De belangstelling voor cultuureducatie is groot en dat vormt een goede voedingsbodem om op verder te borduren.

Wanneer we naar de belangrijkste vraagpartij binnen dit onderwerp kijken, de scholen, zien we echter dat de ambitie er weliswaar is, maar dat het niveau ervan flink uit elkaar kan liggen. Slechts een paar van de geïnterviewde scholen geven aan veel ambitie te hebben op dit gebied en streven ernaar om 'in scenario 2 of 3 terecht te komen'. De scholen die gematigder zijn, hebben een 'kat-uit-de-boom-kijk' mentaliteit en vinden het onderwerp wel belangrijk maar zijn tegelijkertijd bang om ineens heel veel meer werk te moeten doen. Zij zijn al heel tevreden met de keuzes en het gemak van het jaarlijkse Kunstmenu.

We vinden het belangrijk om aan te sluiten bij wat de scholen willen en belangrijk vinden. Je kunt immers niet elke school een cultuurprofiel school willen laten zijn; het merendeel heeft die ambitie niet. Daarom stellen we voor om ten aanzien van de scenario's trapsgewijs te werk te gaan en niet zozeer in te zetten op scenario's die qua inhoud of opzet heel verschillend zijn, maar meer in te zetten op het langzaam uitbouwen en stroomlijnen van de huidige situatie, het oplossen van de huidige knelpunten en dat aan te vullen met een extra stimulans voor de 'voorlopers' op dit gebied. Dat geldt dan overigens ook voor de instellingen. Dat doen we in de verwachting dat wanneer de organisatie en randvoorwaarden goed zijn geregeld de 'volgers' makkelijker hun weg weten te vinden naar het aanbod in Apeldoorn. We hebben het dus meer over één groeiscenario dat over de loop van een aantal schooljaren uitgebouwd wordt dan over drie verschillende scenario's. Uiteraard is het mogelijk om scenario's te 'stapelen' wanneer afspraken sneller gemaakt en/of uitgevoerd zijn dan verwacht, of er meer ambitie ontstaat bij de deelnemende partijen.

In de huidige opzet gaan we ervan uit dat de gemeente binnen de organisatie capaciteit heeft om de benodigde werkzaamheden in gang te zetten, of bereid is deze op tijdelijke basis in te huren. Tijdens de werkconferentie waren veel mensen enthousiast over het instellen van een kwartiermaker; natuurlijk heb je iemand nodig die het een en ander in gang zet, maar gezien het voorgestelde scenario lijkt ons dat deze functie niet heel zwaar opgetuigd hoeft te worden.

5.1.1 Basisgroei - schooljaar 2005/2006

Dit basisgroei-scenario is vooral gericht op het makkelijk laten 'consumeren' van scholen en het wegnemen van de meest grote knelpunten die nu gesignaleerd worden: maak afspraken over de aanstelling van een nieuwe coördinator¹⁴ (of continueer de afspraken met de huidige onder waarborg van

Noot 14 Het schooljaar 2005/2006 is voor Edu-Art voor wat betreft de coördinerende rol van het Kunstmenu een overgangsjaar; er valt dus niet meteen een 'gat' in dit schooljaar.

onafhankelijkheid), handhaaf het Kunstmenu in de huidige vorm, verbeter de onderlinge communicatie (het netwerk) en breidt dit uit, en zorg dat het 'losse' aanbod van de instellingen periodiek op tijd bij de scholen is zodat ze daar hun keuze uit kunnen maken. Zorg er daarnaast ook voor dat er in deze periode een volledig overzicht komt van de ambities van alle scholen binnen Apeldoorn op gebied van cultuureducatie en van hun inzet op dat gebied. Alleen zo kan bepaald worden in welk tempo de volgende stap genomen kan worden en kunnen de financiële consequenties daarvan goed in beeld worden gebracht.

Het netwerk kan op een aantal manieren vormgegeven worden (per schooltype, per ambitieniveau etc.), met elk zijn voor- en nadelen. Wij stellen echter voor om het netwerk op wijkniveau te organiseren, omdat dan een optimale garantie wordt verkregen dat de verschillende ambitieniveaus elkaar ontmoeten en elkaar kunnen inspireren. Het feit dat scholen uit dezelfde wijk elkaar spreken stimuleert daarnaast wellicht de samenwerking op activiteitsniveau. Het netwerk wordt voorgezeten door de coördinator; deze maakt voor een jaar een planning met zowel inhoudelijke als praktische onderwerpen. Elke vergadering (wij zouden een maximum van 4 per jaar voorstellen) worden daarnaast een aantal culturele instellingen uitgenodigd, afhankelijk van het onderwerp van de vergadering.

Als start van elk nieuw seizoen kan daarnaast een markt worden georganiseerd waar aanbieders en vragers elkaar op een informele manier kunnen ontmoeten en informeren.

De coördinator richt zich in dit basisscenario specifiek op de inhoudelijke kant terwijl de gemeente zich meer op de flankerende aspecten zou moeten richten. Daarbij kan gedacht worden aan het in overleg gaan over de parkeertarieven van binnenstedelijke parkeergarages met de exploitanten en overleg met hogescholen over de mogelijkheden voor stagiaires op gebied van cultuureducatie.

Vanzelfsprekend kunnen, wanneer daar ruimte voor is, in dit schooljaar reeds voorbereidingen worden getroffen voor het tweede scenario. Vooral de gesprekken over de inzet van instellingen kosten waarschijnlijk tijd en kunnen al eerder gestart worden.

5.1.2 Meer groei – schooljaar 2006/2007

Wanneer het basisgroei-scenario staat en 'loopt' (inclusief het continueren van het netwerk en jaarlijks een 'cultuureducatiemarkt') kan er vervolgens gewerkt worden aan het steviger verwerken van de lokale instellingen in het aanbod en het verwerken van de wensen van de scholen in het Kunstmenu. Daarover moeten meerjarige afspraken gemaakt worden tussen coördinator en instellingen en coördinator en scholen; wat zijn hun inspanningen zowel artistiek als financieel?

Daarnaast moeten afspraken gemaakt worden over het vergroten van de keuze binnen het Kunstmenu. Dit kan bijvoorbeeld door samen met een aantal 'voor lopende' scholen in workshops een aantal activiteiten binnen het Kunstmenu door te nemen en aan te passen aan de vraag van de scholen (gesubsidieerd). Op die manier wordt de vraaggerichtheid van de scholen geprikkeld. Deze fase van het scenario vraagt echter wel meer inspanning van scholen; het is minder consumerend dan in de startfase.

De resultaten van die projecten kunnen vervolgens gecommuniceerd worden naar andere scholen en hen zo op gedachten brengen of enthousiast krijgen.

Ook kan in deze periode gewerkt worden aan het opzetten van een website, met het actuele aanbod van alle culturele instellingen én de 'losse' aanbieders, een gedeelte voor FAQ over Kunstmenu of kunst- en cultuureducatie, vraag- en aanbodgedeelte en bijvoorbeeld een online recensie mogelijkheid voor activiteiten die de scholen hebben bezocht.

5.1.3 Volgroei – schooljaar 2007/2008

In deze situatie staat de basis als een huis, zijn er meerjarige afspraken gemaakt en deels al in uitvoering over het steviger verwerken van de lokale instellingen in het Kunstmenu, en hebben de voorlopende scholen en de instellingen elkaar al lang gevonden voor nieuwe activiteiten.

In deze fase wordt ingezet op het actief verder vergroten en stimuleren van de vraaggerichtheid van de scholen die nog niet zo actief zijn, in overleggen, door een communicatietraject¹⁵ en door het maken van meerjarige afspraken.

Projectsubsidies voor gezamenlijke aanvragen van instellingen en scholen stimuleren de toenemende samenwerking tussen partijen. Als minimum eis kan gesteld worden dat er met vijf scholen en twee instellingen een plan ingediend moet zijn, dat bovendien herhaalbaar is voor meer scholen. De gemeente kan nadere voorwaarden stellen aan waar subsidie voor wordt gegeven. Bij voorkeur dient dit ook voor flankerende activiteiten te zijn.

Ook de website kan in deze fase verder uitgebreid worden met bijvoorbeeld 'gesloten' gedeeltes waarop overzichten van contactpersonen, notulen van vergaderingen, een forum etc. geplaatst kunnen worden, zodat het dé website wordt waar werkelijk alles is te vinden op het gebied van cultuureducatie.

5.2 Randvoorwaarden

Voor een goede invulling van het groeiscenario zal aan een aantal voorwaarden of uitgangspunten moeten worden voldaan. Deze zijn zowel inhoudelijk gericht als gericht op de verschillende betrokken partijen binnen het cultuureducatieveld:

Inhoudelijke randvoorwaarden aan het Kunstmenu:

- alle groepen (1 t/m 8) hebben minimaal één of meerdere culturele activiteiten in een schooljaar;
- de activiteiten vinden voor de onderbouw zoveel mogelijk in en om school plaats; voor de bovenbouw ook buiten school;
- het aanbod sluit goed aan bij de leer- en belevingswereld van kinderen van verschillende schooltypen. Dit vergt afstemming en/of coproductie tussen instellingen onderling en instellingen en scholen;
- alle leerlingen hebben eind groep 8 kennis gemaakt met alle kunstdisciplines binnen de kunst- en cultuur.

Noot 15 Bijvoorbeeld het instellen van het 'Kunst van de maand' idee dat in de werkconferentie werd geopperd.

Randvoorwaarden aan de scholen:

- aanstelling van een cultuurcoördinator of een 'contactpersoon kunst en cultuur' is minimaal nodig om een soepel contact mogelijk te maken; maximaal heeft men een uitgewerkte visie en een uitgewerkt plan op gebied van cultuureducatie;
- bereidheid tot het maken van meerjarige afspraken over besteding van een deel van de Regelingsgelden en/of de lumpsum aan het 'basis' Kunstmenu en/of de coördinatorfunctie. Gedacht kan worden aan 50% van het bedrag uit de Regeling (€ 5,45 p. II.) en de Londo-gelden (€ 3,50 p. II.).

Randvoorwaarden aan de instellingen:

- bundeling van ervaring en expertise; meer samenwerking tussen de instellingen onderling komt ten goede aan zowel scholen als instellingen;
- aansluiting bij de schoolcyclus voor wat betreft presentatie van aanbod;
- duidelijk periodiek overzicht van aanbod, zowel op gebied van Kunstmenu als 'los' aanbod;
- bereidheid tot het maken van meerjarige afspraken met de gemeente over de inzet op cultuureducatie;

Randvoorwaarden aan de coördinatie-functie:

- een onafhankelijke positie of goede afspraken over waarborgen van onafhankelijkheid; mag wel aan de gemeente gelieerd zijn;
- moet bekend zijn met zowel het onderwijsveld als het lokale/regionale kunst- en culturaanbod;
- moet in eerste instantie samenwerking zoeken met de lokale instellingen;
- moet een goede neus hebben voor mogelijke samenwerkingsverbanden en nieuwe activiteiten/projecten;
- moet daar ook actief in participeren/makelen.

Randvoorwaarden aan de gemeente (er van uitgaand dat de gemeente zich meer richt op het flankerend beleid en de scholen het budget hebben voor activiteiten):

- capaciteit om in schooljaar 2005/2006 de voorbereidingen voor een andere opzet te 'trekken';
- budget voor het in stand houden van de coördinatiefunctie;
- (klein) budget voor het ondersteunen van de voorlopers binnen de scholen;
- projectsubsidie voor de subsidiering van kansrijke coproducties tussen scholen en instellingen.

5.3 Globaal stappenplan 2005/2006

augustus 2005

- gemeente verstuurt rapportage naar alle geïnterviewden met verzoek om reactie/check op feitelijke onjuistheden;
- gemeente bespreekt rapportage met drie bovenschoolse directeuren en verzendt de rapportage aan alle betrokkenen (alle scholen en instellingen, interne gemeentelijk betrokkenen);
- reacties worden verwerkt door gemeente.

september 2005

- rapportage wordt voorbereid voor bespreking in college – advies/ draagvlak voor voortgang;

- voorbereiding bijeenkomst oktober met alle geïnteresseerde betrokkenen op gebied van cultuureducatie (invulling nader te bepalen) door gemeente, samen met instellingen en coördinator;
- opstellen en uitzetten offerteaanvraag invullen coördinatorschap door gemeente;
- overleg gemeente en Edu-Art over werkzaamheden schooljaar 2005/2006 en maken van afspraken hier over;
- maken/aanpassen van planning overleggen scholen/instellingen en coördinator/Edu-Art door Edu-Art of gemeente;
- 1^e bijeenkomst scholen en coördinator. Doel van deze overleggen is naast kennisuitwisseling ook input verwerven voor kunstmenu 2006/2007.

oktober 2005

- bijeenkomst alle geïnteresseerde betrokkenen over cultuureducatie (invulling nader te bepalen; het kan gekoppeld worden aan de eerder genoemde markt, maar dit hoeft niet). Eventueel te verschuiven naar november;
- beoordeling offertes coördinatorschap door gemeente;
- start gesprekken gemeente met exploitanten parkeergarages over korting op parkeerkosten;
- start gesprekken gemeente met hogescholen over mogelijkheid tot creëren stageplaatsen op scholen op gebied van cultuureducatie.

november 2005

- besluit gemeente over invulling coördinatorschap voor het komende schooljaar;
- start en uitvoering inventarisatie onder alle Apeldoornse scholen over stand van zaken en ambitie op gebied van cultuureducatie;
- 2^e bijeenkomst scholen en coördinator.

december 2005

- opstellen overzicht van instellingen waarmee al afspraken zijn op gebied van cultuureducatie en van instellingen waarmee dit nog niet het geval is. Bepalen reikwijdte van de afspraken die gemaakt moeten worden;
- verwerken resultaten inventarisatie scholen.

januari 2006

- start gesprekken gemeente en nieuwe coördinator over werkzaamheden volgend schooljaar;
- evalueer eerste half jaar Kunstmenu en bekijk welke onderdelen volgend jaar ingevuld kunnen worden door lokale partijen;
- start gesprekken instellingen over inzet op gebied van cultuureducatie voor komend jaar.

februari 2006

- gesprekken instellingen over inzet op gebied van cultuureducatie;
- start voorbereidingen aanpassingen Kunstmenu;
- 3^e bijeenkomst scholen en coördinator over inzet scholen voor komend schooljaar (deelname aan kunstmenu, behoefte aan andere activiteiten);
- benaderen scholen voor deelname aan 'voorlopers' workshops.

maart 2006

- gesprekken instellingen over inzet op gebied van cultuureducatie voor komend schooljaar;

- start maken plan en planning cultuureducatie voor 2006/2007 door gemeente.

april 2006

- verzamelen 'los' aanbod instellingen voor scholen door coördinator;
- indien haalbaar eerste workshops met voorloperscholen over mogelijke 'verdiepingen' in het niveau die aan te brengen zijn in het Kunstmenu.

mei 2006

- 4^e bijeenkomst scholen en coördinator – informeren scholen over programma voor komend schooljaar;
- verzenden informatiepakket 'los' aanbod instellingen aan scholen.

juni 2006

- vaststelling activiteiten en planning cultuureducatie 2006/2007 door gemeente en verzending aan alle scholen en instellingen.

juli – december 2006

- start opzetten website;
- meerdere workshops om 'verdieping' in het Kunstmenu aan te brengen;
- vastleggen afspraken met instellingen en scholen voor 2007 op gebied van cultuureducatie;
- finetuning afspraken coördinator .

2007

- eerste pilots met een Kunstmenu dat meer toegespitst is op de verschillende niveaus van de leerlingen;
- communicatietraject richting alle scholen over mogelijkheden cultuureducatie binnen Apeldoorn.

6 Financiering

6.1 Budgetten

De budgetten die er zijn en die al specifiek voor cultuureducatie zijn bedoeld, zijn verspreid over verschillende instellingen: de gemeente, Edu-Art en de scholen. Daarnaast kijken we nog naar de mogelijkheden van de provincie en het Rijk.

De *gemeente* ontvangt (afgerond) in 2005 en 2006 € 14.000 en 22.000 van het Rijk voor flankerend beleid. Zij heeft daarnaast een budget van € 64.000,= (peildatum 2006) per jaar voor cultuureducatie.

Edu-Art ontvangt zoals gezegd van de gemeente Apeldoorn voor het Kunstmenu in 2006 € 64.000,=. De scholen die deelnemen aan het Kunstmenu betalen Edu-Art een bijdrage van € 2,= per leerling uit hun budget van € 3,50 per leerling, wat per jaar (uitgaand van een deelname van 85% van de scholen, grofweg 13.000 leerlingen) op een bijdrage van afgerond € 26.000,= neerkomt¹⁶.

Daarnaast vervult Edu-Art in ieder geval nog in 2005/2006 de rol van coördinator van het Kunstmenu, gesubsidieerd door de provincie.

Van de *scholen* die geïnterviewd zijn hadden 7 van de 10 scholen de extra gelden uit de Regeling aangevraagd. Zij ontvangen dus een bedrag van € 10,90 per leerling voor cultuureducatie bovenop de Londo-gelden van € 3,50 per leerling. Zeker van de scholen die deelnemen aan het Kunstmenu mag aangenomen worden dat zij de extra gelden aanvragen. Dat is in ieder geval cruciaal voor de financiering van het Kunstmenu in de toekomst én voor de financiering van de coördinatorfunctie. Op basis van het huidige onderzoek is niet precies na te gaan welke scholen deelnemen aan het kunstmenu mét en zonder extra financiering van het Rijk. Het totaalbedrag van het budget van de scholen stellen we dus globaal vast op een veronderstelling dat alle deelnemende scholen allereerst hun Londo-gelden inzetten én vanaf 2006/2007 geld hebben ontvangen uit de Regeling (en daarna door de lumpsumfinanciering) en bereid zijn daarvan 50% in te zetten voor hetzij behoud van het Kunstmenu hetzij het invullen van de coördinatorfunctie. $13.000 \text{ leerlingen} \times € 8,95 = € 116.350,=$.

De *provincie* heeft verder geen extra budgetten anders dan die reeds via Edu-Art worden gegeven voor het vervullen van de advies en ondersteuningsfunctie. Daar kunnen scholen en gemeente ook in de toekomst gebruik van maken. Via Edu-Art worden daarnaast een aantal reeds benoemde projecten door de provincie gefinancierd.

Vanuit de EU wordt budget beschikbaar gesteld voor het ESF-3 programma Dagarrangementen en Combinatiefuncties. Via www.emancipatieweb.nl/dagindeling/actueel#1486 is de laatste stand van zaken te lezen. Naar verwachting is het in het najaar mogelijk om projectvoorstellen in te dienen. Gezien de nu al zeer grote belangstelling voor deze

Noot 16 Bron: jaarverantwoording Edu-Art over 2004.

gelden is de kans klein dat projectvoorstellen gehonoreerd worden.

6.2 Kosten

De belangrijkste kosten die opgebracht moeten worden zijn die voor het Kunstmenu en voor de coördinatie ervan. Daarnaast zijn er kosten voor communicatie, parkeren, workshops, website ontwikkeling, en projectsubsidies. Deze zijn echter nog dermate ongedefinieerd dat we slechts een schatting kunnen geven. Een gedetailleerde begroting kan pas opgesteld worden als bekend is welke bijdrage alle partijen leveren. Onduidelijk is nog de inzet van instellingen, de inzet van scholen betreft een voorlopige schatting.

Kunstmenu: voor 2006 wordt een bedrag van € 80.000,= begroot voor activiteiten.

Coördinator: wanneer de gemeente Apeldoorn ook na 2005/2006 gebruik wil maken van de diensten van Edu-Art voor wat betreft de coördinatie, moet rekening gehouden worden met een jaarlijks bedrag van tussen de € 56.000,= (wanneer alleen coördinatie in het po gewenst is) en € 73.000,= (po en vo). Dit eerste bedrag zullen we in dit geval als richtlijn hanteren omdat we het over het po hebben, maar het lijkt verstandiger om één coördinator aan te stellen voor zowel po als vo.

Workshops: uitgaand van 5 workshops van elk twee dagdelen en 3 dagen aan voorbereiding moet ongeveer rekening gehouden worden met een bedrag van € 15.000,=.

Website: de ontwikkeling van de website is afhankelijk van vele factoren. Voorlopig nemen we een budget op van € 7.500,= voor het vervaardigen van een eerste versie van de website. Voor de verdere ontwikkeling nemen we een p.m. post op.

Parkeren: wanneer het de gemeente lukt om afspraken te maken met de exploitanten van parkeergarages zodat scholen bijvoorbeeld maar € 1,= per auto hoeven te betalen in de binnenstad, moet rekening gehouden worden met een bedrag van ongeveer € 5.000,= per jaar aan parkeerkosten voor de gemeente¹⁷. Dit is een zeer globale schatting.

Projectsubsidies: de gemeente kan een beperkt bedrag per jaar beschikbaar stellen waaruit geput wordt voor bijzondere projecten. Een reservering van € 5.000,= per jaar wordt opgenomen in het overzicht.

Communicatie: p.m. uit reguliere budget gemeente

Noot 17 uitgaand van het feit dat de leerlingen van de bovenbouw vooral buiten school activiteiten bezoeken. Maximaal 7.000 leerlingen, vier per auto, € 1,= per auto is € 1.750,= voor de scholen. Kosten voor de gemeente hangen af van de afspraken die te maken zijn met de exploitanten.

6.3 In schema

Een sluitende begroting is op basis van de nu beschikbare gegevens niet mogelijk. Daarvoor moeten eerst concrete afspraken gemaakt worden met alle partijen. We beperken ons hier tot het 'op een rijtje zetten' van de mogelijke bedragen zoals we ze boven hebben benoemd. Het lijkt verstandig om met de scholen te gaan praten over het dragen van de kosten voor het Kunstmenu en de coördinator, met de instellingen te praten over kosten voor de ontwikkeling van nieuwe projecten en de bijdrage aan het Kunstmenu en als gemeente je vooral te richten op het flankerend beleid, zoals de website, communicatie, projectstimulering, parkeerkosten etc.

Schema Budgetten cultuureducatie

	2005	2006	2007	2008
Herkomst van de middelen				
Gemeente Apeldoorn, kunstmenu	64.000	64.000	64.000	64.000
Rijk, flankerend beleid	14.000	22.000	-	-
Provincie via Edu-Art (coördinatie)	28.000	28.000	-	-
Scholen po (13.000 II) kunstmenu	26.000	26.000	-	-
Scholen po Regeling/lumpsum			116.350	116.350
Totaal middelen	132.000	140.000	180.350	180.350
Besteding van de middelen				
Kunstmenu		80.000	80.000	80.000
Coördinatie		56.000	56.000	56.000
Workshops		7.500	7.500	p.m.
Website		2.500	5.000	p.m.
Parkeren		5.000	5.000	5.000
Projectsubsidies			5.000	5.000
Communicatie		p.m.	p.m.	p.m.
Totaal bestedingen		151.000	156.000	146.000

Bijlagen

Bijlage 1 Gebruikte literatuur en websites

gemeente Apeldoorn:

- *Cultuur in Bedrijf*, cultuurvisie Apeldoorn 2004 – 2014, gemeente Apeldoorn, januari 2004.
- *Onderwijsgids 2004/2005*, Overzichtelijke informatie over het primair onderwijs in Apeldoorn, gemeente Apeldoorn, september 2004.
- *Aanvraag versterking Cultuureducatie in het primair onderwijs 2005 – 2006*, gemeente Apeldoorn.
- *Besprekingsverslag overleg bovenschoolse directeuren*, 24 februari 2005, gemeente Apeldoorn

ministerie van OC&W:

- *Hart(d) voor cultuur!*, eindrapport Taakgroep Cultuureducatie in Primair onderwijs i.o.v. Ministerie van OC&W, juni 2003
- *Uitwerking Cultuur en School in de praktijk*, brief van ministerie van OC&W aan Tweede Kamer, juni 2004
- *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs 2005 – 2007*, OC&W Regelingen, januari 2005.
- *Rapportage Nul-meting Regeling 'Versterkingcultuureducatie in het primair onderwijs'*, Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht 2004

scholen:

- *Schoolplan en - gids De Zonnewende 2003- 2007*, januari 2004
- *Schoolgids en kunstprofiel De Bongerd 2004 – 2005*
- *Schoolplan De Gong 2003 – 2007 en format beleidsplan cultuureducatie*

instellingen:

- *Aanbod basisonderwijs 2005 – 2006*, CODA
- *Jaarverslag 2003 en 2004*, Markant
- *De Klant is Koning, beleidslijnen 2004 – 2007*, Markant, oktober 2003
- Diverse overzichten, folders en brochures van alle instellingen met daarin het aanbod voor de komende periode.

ondersteunende instellingen:

- *Ondernemingsplan Edu-Art*, februari 2005, Edu-Art Gelderland
- *Flankerend beleid Edu-Art Gelderland. In het kader van cultuureducatie primair onderwijs (CEPO)*, januari 2005, Edu-Art Gelderland
- *Verslagen overleggen culturele instellingen*, november 2004 t/m april 2005
- *Kunstmenu Apeldoorn 2005 – 2006*, Edu-Art Gelderland
- *Diverse brochures en leaflets met het aanbod*, IJsselgroep

websites:

- www.minocw.nl
- www.cultuurplein.nl
- www.apeldoorn.nl
- www.bredeschool.nl

Bijlage 2 Gesprekspartners

Tabel

	Naam	Voornaam/letter	Organisatie	Interview	Werkconferentie
1	Bakker	Roelfien	Zonnewende		X
2	Buitenhuis	Alma	Regenboog	X	X
3	De Bree	Nancy	Comenius	X	
4	De Jong	Elske	CODA		X
5	Eygenraam	Han	Edu-Art	X	X
6	Frederiks	Loes	OBS Beekbergen		X
7	Gardien	Saskia	STA	X	X
8	Geradts	Ellen	STA	X	X
9	Gommers	Marlies	IJsselgroep	X	X
10	Hendriks	Angeline	Orpheus	X	
11	Huizinga	Jan	Regenboog/PCBO	X	X
12	Kalbvleesch	Monica	Markant	X	X
13	Kroeze	Gerda	Orpheus		X
14	Kuiper	Jannie	OBS Beekbergen	X	X
15	Morssinkhof	Linda	Zonnewende	X	X
16	Plaisier	Carla	Edu-Art	X	X
17	Reiss	Adèle	Markant		X
18	Van Drie	Miranda	Gem. Apeldoorn		X
19	Van Elburg	Bertus	Carrousel	X	
20	Van Galen	Margriet	Edu-Art		X
21	Van Klaveren	Leo	Het Kompas	X	
22	Van Veldhuizen	Arja	CODA	X	
23	Vegter	Hans	De Bongerd	X	
24	Verduyn	Irma	De Gong	X	X
25	Vlaskamp	Jan	IJsselgroep	X	X
26	Vrolijk	Ria	De Vorm	X	

Bijlage 3 Scholen die geld ontvangen uit de Regeling¹⁸

2004/2005

- 1 OBS De Parkenschool APELDOORN
- 2 PC BS De Gong - Matengarde APELDOORN*
- 3 PC BS De Gong - Matendonk APELDOORN*
- 4 PC Basisschool Het Kompas APELDOORN*
- 5 PC Basisschool Ichthus APELDOORN
- 6 OBS Rietendak APELDOORN
- 7 OBS De Carrousel APELDOORN*

2005/2006

- 8 Gereformeerde Basisschool 't Schrijvertje APELDOORN 05/06
- 9 De Vorm KSBO APELDOORN 05/06*
- 10 Aloysiuspoort LOENEN GLD 05/06
- 11 Vrije School Apeldoorn e.o. APELDOORN 05/06
- 12 Prins Willem Alexander UDDEL 05/06
- 13 RK Basisschool De Schakel APELDOORN 05/06
- 14 RK BS De Zevensprong APELDOORN 05/06
- 15 RK Basisschool Anne Frank APELDOORN 05/06
- 16 RK Basis school St Victor APELDOORN 05/06
- 17 RK Basisschool Sebastiaan APELDOORN 05/06
- 18 RK Basisschool Hertog V Gelre APELDOORN 05/06
- 19 RK Basisschool Eloy UGCHELEN 05/06
- 20 Jenaplanschool Shalom APELDOORN 05/06
- 21 PC Basisschool De Kring APELDOORN 05/06
- 22 PC Basisschool Kon Juliana APELDOORN 05/06
- 23 OBS Spitsbergen APELDOORN 05/06
- 24 PC Basisschool Beemte BEEMTE BROEKLAND 05/06*
- 25 PC Basisschool De Wegwijzer APELDOORN 05/06
- 26 OBS De Eendracht APELDOORN 05/06
- 27 OBS De Bongerd APELDOORN 05/06
- 28 OBS De Marke APELDOORN 05/06
- 29 OBS Beekbergen BEEKBERGEN 05/06*
- 30 OBS Oosterhuizen LIEREN 05/06
- 31 OBS Heuvellaan APELDOORN 05/06

Noot 18 Overgenomen van de website van www.cultuurplein.nl. Met het sterretje de scholen die geïnterviewd zijn.

Bijlage 4 Kansen en bedreigingen cultuureducatie Apeldoorn

bijl. 4.1 De scholen

Kansen

In willekeurige volgorde werden als kansen de volgende items genoemd:

- twee geweldige musea
- vrij veel kunstwerken in de openbare ruimte
- veel te doen/te beleven
- als school zelf achter kansen aangaan
- aanbieders die hoogwaardig aanbod leveren
- gemeente zet zich actief in
- goede instellingen binnen Apeldoorn
- CODA en huidige activiteiten

Bedreigingen

Wat kan een goed educatief beleid in de weg staan?

- parkeergelden
- bij vast aanbod heeft school geen ruimte voor eigen initiatieven
- onbetaalbaar met subsidie
- als elke school apart de markt opgaat betaal je samen meer
- concurrentie tussen de verschillende aanbieders
- Apeldoorn is niet bruisend
- bezuinigingen bij de gemeente
- alles wat er nu is overboord gooien
- als expertise van Edu-Art aan de kant gezet wordt.

bijl. 4.2 De aanbieders en ondersteuners

Kansen

- het bestaan van het kunst/cultuurmenu (2x)
- goede samenwerking tussen scholen en culturele partners (2x)
- veel goede instellingen (3x)
- met stimuleringsgelden kunstmenu flexibeler maken
- ontwikkeling van het brede school concept/leggen van verbanden (2x)
- stevige betrokkenheid en ambitie gemeente (2x)
- aanwezigheid van veel erfgoed
- mooie omgeving van Apeldoorn
- grote hoeveelheid scholen en leerlingen (2x)
- aanstelling cultuurcoördinator op de scholen
- tamelijk gevarieerd aanbod
- enthousiasme van scholen (2x)

Bedreigingen

- nauwelijks HBO-opleidingen in de stad (begint nu langzaam te veranderen) (2x)
- bedachtzame bevolking, weinig culturele belangstelling
- Apeldoorn is te klein voor het ontwikkelen van een goed aanbod
- beperkte visie van de gemeente (is nu aan het veranderen)

- scholen geven stimuleringsmaatregel te weinig handen en voeten (2x)
- beschikbare producten zijn te beperkt en dekken niet de vraag van de scholen
- financiën(2x)
- verdwijning van Edu-Art als coördinator (= scholen zelf kunstmenu regelen, samen met de instellingen en vervoer leskisten regelen) (2x)
- cultuureducatie is nog te vaak gekoppeld aan individuen die enthousiast zijn
- cultuur te hoogdrempelig
- geen goed podium in Apeldoorn en te duur
- veel concurrentie/kleinzieligheid van instellingen (2x, van de ondersteunende instellingen)

Bijlage 5 De scenario's uit Hart voor Cultuur

De drie scenario's geven een beeld van verschillende ambitieniveaus:

<i>Scenario</i>	1	2	3
<i>Actor</i>	Komen en gaan	Vragen en aanbieden	Leren en ervaren
<i>basisschool</i>	"wij doen wat kan"	"wij zoeken ons eigen aanbod"	"wij integreren"
<i>culturele instelling</i>	"wij ontwikkelen"	"wij zijn partners van de scholen"	"wij participeren"
<i>gemeente</i>	"wij stimuleren"	"wij initiëren"	"wij regisseren"

Scenario 1: Komen en gaan.

Ambitie: De school kiest uit het bestaande aanbod.

In scenario 1 bestaat kunstzinnige en culturele vorming uit het eigen onderwijs van de school in dit leergebied, aangevuld met een keuze uit extern aanbod. Het ambitieniveau in dit scenario is laag, maar de school vindt het belangrijk dat kinderen in aanraking komen met kunst- en cultuuruitingen. Voor dit scenario wordt gekozen omdat scholen weinig tijd hebben voor voorbereidende werkzaamheden en uitvoering van activiteiten. Nadeel kan zijn dat het aanbod onvoldoende samenhang kent en onvoldoende beklijft bij de leerlingen. Samenwerking bestaat uit afspraken over deelname van de school aan activiteiten, die door andere instellingen worden ontplooid. Cultuureducatie heeft een consumptief karakter. Regie bestaat uit het maken van een gidsje met gezamenlijk aanbod van de instellingen.

Scenario 2: Vragen en aanbieden.

Ambitie: De school vindt cultuureducatie belangrijk naast de andere schoolvakken. De school heeft een eigen actief cultuurbeleid en past haar personeelsbestand hierop aan door docenten aan te trekken met een kunstzinnige achtergrond. In scenario 2 heeft de school een visie op cultuureducatie en ontwikkelt van daaruit een vraag naar passend extern aanbod. Externe educatieve activiteiten worden verankerd in het schoolprogramma. Er worden meerjarige afspraken gemaakt (gekoppeld aan de looptijd van het schoolplan). De school voert de regie.

Scenario 3: Leren en ervaren.

Ambitie: Cultuureducatie is een essentieel onderdeel van het curriculum van de school en wordt aangewend binnen alle vakken binnen de school. De school werkt samen met andere organisaties zodat er sprake is van een gezamenlijk gedeeld cultuurbereik.

In scenario 3 is culturele en kunstzinnige vorming geen apart leergebied, maar opgenomen in een geïntegreerde visie op vorming van educatie. Basisscholen ontwikkelen zich van op zich staande instellingen naar partners in een samenwerkingsverband. De betrokken instanties werken samen aan één gemeenschappelijke zaak. De grenzen tussen scholen, cultuurinstellingen en andere instituten vervagen. De gemeente voert de regie. Dit wil zeggen dat ze een visie en beleid formuleert en samenwerking tot stand brengt tussen de verschillende organisaties, scholen en instellingen.

Bijlage 6 Verslag werkconferentie

Inleiding

Op 22 juni 2005 is een werkconferentie georganiseerd met scholen, instellingen en aanbieders. Doel was om met alle betrokkenen te werken aan één toekomstig scenario voor cultuureducatie, een scenario dat door alle partijen gedragen wordt en waarin duidelijke keuzen gemaakt worden voor het ambitieniveau, de inhoud en de organisatie van cultuureducatie.

Uitgangspunt voor de discussie waren de drie scenario's die door de Taakgroep Cultuureducatie Primair Onderwijs zijn geformuleerd in hun eindrapportage 'Hart voor Cultuur' (2003)¹⁹.

Uitkomsten werkconferentie

De deelnemers aan de conferentie werden onderverdeeld in drie groepen. In elke groep waren basisscholen, culturele instellingen en de ondersteunende organisaties vertegenwoordigd. Aan elke groep werd gevraagd om op basis van de scenario's uit Hart_d voor Cultuur één door hun gewenst scenario te maken en/of aan te passen, en dit uit te werken op flappen.

De werkgroepjes lieten de volgende uitkomsten zien:

Scenario anderhalf

Er was geen overeenstemming over één van de aangereikte scenario's. De scholen onderling bleken al heel verschillende opvattingen te hebben over cultuureducatie.

Scenario 1 werd als goed beoordeeld, met daarbij een paar kanttekeningen en aanvullingen (vandaar de naam anderhalf): men wil iets meer dan een Kunstmenu (voor wat betreft het aanbod), maar men wil er geen geld en tijd in investeren, dus ook geen cultuurcoördinator op de scholen.

Wat er in ieder geval moet zijn is een basisvoorziening Kunstmenu, een coördinatiepunt, duidelijk overzicht van het aanbod (via een brochure) en de mogelijkheid voor maatwerk. In dit anderhalf scenario formuleren scholen wel hun vraag. Aangegeven werd dat het maken van keuzes lastig is wanneer de financiële randvoorwaarden waaronder, niet helder zijn.

Scenario dwarskijk

Ook dit groepje heeft zich niet laten verleiden tot de keuze voor één scenario. Men vond dat, omdat scholen zo divers zijn, het mogelijk moet zijn uit verschillende scenario's te kiezen. Uitkomst was een groeiscenario waarbij ruimte genomen wordt om te groeien in de gewenste richting (organisch model). Hierin kan ook een verbinding gezocht worden met de creatieve vakken op school. De verschillende stappen zagen er als volgt uit:

- 1 hierin wordt de behoefte aan een kunstmenu vooraf vastgesteld. Dit gebeurt op basis van een inventarisatie bij scholen onder het motto "wie betaalt, bepaalt". Het ontwikkelen van een visie hoort erbij.

Noot 19 Zie vorige bijlage.

- 2 Basis kunstmenu. Hieraan zijn de volgende voorwaarden verbonden:
 - alle scholen doen mee
 - er vindt een jaarlijkse inventarisatie plaats naar behoefte en vraag
 - monitoren op tevredenheid en kwaliteit. Op basis van de monitor wordt het plan bijgesteld (plan→do→check→act).
- 3 'Plus'activiteiten. In de toekomst komt er meer ruimte voor marktwerking. Scholen bepalen zelf op basis van hun geformuleerde visie en de marktwerking. De keuzen die ze maken in het kader van kunsteducatie leggen ze vast in de lumpsumfinanciering (scholen→aanbieders→markt + borgen). Scholen en aanbieders vormen de markt. Het is in deze noodzakelijk dat de school een cultuurcoördinator heeft.
- 4 Specifieke programma's en beleidsprogramma's.
 - 'Kunst van de maand'. Hierin kan een bepaalde discipline of activiteit extra aandacht krijgen.
 - Het brede schoolconcept/ onderwijsachterstanden krijgt specifiek aandacht vanuit kunsteducatie.
 - De coördinatiefunctie hoort volgens dit werkgroepje thuis bij een onafhankelijke partij. Hierin worden ondergebracht de programmacoördinatie en de coördinatie van netwerken.

Scenario AkCO (Apeldoorn kunst en cultuur onderwijs)

Deze groep wilde zich niet laten vastpinnen op een specifiek scenario. Men heeft zich afgevraagd wat er nu nodig is om te komen tot een cultuureducatief beleid.

De volgende *uitgangspunten* werden geformuleerd:

- één loket voor vraag en aanbod (CiST-model). Dit loket moet laagdrempelig, centraal gelegen en onafhankelijk zijn;
- voorkeur voor schoolspecifieke insteek en afstemming;
- infrastructuur met ruimte voor ontwikkeling en interactie;

Voorwaarde hierbij is dat scholen hun visie inbedden in het schoolconcept en dat er middelen beschikbaar komen om na te denken over hoe het georganiseerd moet worden voor de langere termijn.

Er is sprake van een overgangsfase die gebruikt moet worden om met elkaar het gewenste beleid te formuleren en hier uitvoering aan te geven.

In deze overgangsfase (een jaar) zou een kwartiermaker de partijen bij elkaar moeten brengen en het voortouw nemen in het denkproces.

Voordat er sprake kan zijn van een coördinatiefunctie zou eerst de kwartiermaker aan het werk moeten.

In deze denkwijze wordt het kunstmenu (zoals het nu georganiseerd is) losgelaten en is de infrastructuur leidend. In deze infrastructuur werkt de kwartiermaker samen met een soort denktank waarin men gaat nadenken over hoe een dergelijk concept vormgegeven kan worden. Gaat er gewerkt worden in regio's, schoolspecifiek of anders?

Alhoewel er een aantal gemeenschappelijke kenmerken zijn, zoals bijvoorbeeld de nadruk op behoud van een coördinatorfunctie, varieerden de meningen over 'waar het naartoe moet' met de cultuureducatie aanzienlijk en was het niet mogelijk om te komen tot één gezamenlijk gedragen scenario.

In de plenaire discussie die daarna volgde werden nog een aantal meningen verwoord:

- Op dit moment zijn niet alle kunst- en cultuurinstellingen vertegenwoordigd in het huidige netwerk. Er moet een manier gezocht worden waarbij partijen duidelijker betrokken worden, ook de kunstenaar in de klas. Het is belangrijk van elkaar te leren. Voorbeeld hiervan is het organiseren

- van een cultuur-educatieve markt.
- Scholen en instellingen moeten beter dan nu het geval is worden geïnformeerd. Dan is het ook van belang dat scholen een visie ontwikkelen en duidelijkheid geven waar ze staan en wat ze willen. Ook zal er gekeken moeten worden binnen welke schoolvakken een aanbod past.
 - Hoe belangrijk is een kunstcoördinator in de school? Dit wordt afgezet tegen andere taken van de school. De kosten moeten dan uit de normaartaak komen en niet als een extra taak erbij. Je zou ook kunnen denken aan een bundeling op bovenschools niveau. De kosten blijven ook dan drukken op elke school. Hoe kun je met alle scholen samenwerken? Zoveel scholen, zoveel meningen. Dat werkt niet.
 - Blijven zoeken naar mogelijkheden en accentverschillen, bv op welk niveau, binnen welk profiel, gericht op leerinhoud en ook welke keuzen zijn er om structuur aan te brengen.

Bijlage 7 Aanbiedende partijen in Apeldoorn

Onderstaand een opsomming van mogelijke aanbiedende culturele instellingen in Apeldoorn. Deze opsomming is niet uitputtend; wanneer op cultuur-educatie gebied steeds meer op zoek gegaan wordt naar maatwerk komen vast nog meer of andere partijen in beeld.

- Markant
- CODA
- Orpheus
- Het Gelders Orkest
- Gigant
- Paleis Het Loo
- Nederlands Politiemuseum/Secureon
- STA
- Orkest De Ereprijs
- Het CBK
- Gezelschappen voor amateurkunst
- Individuele kunstenaars
- Buitenstedse locaties als Radio Kootwijk, de Apenheul, Park Berg en Bos etc.